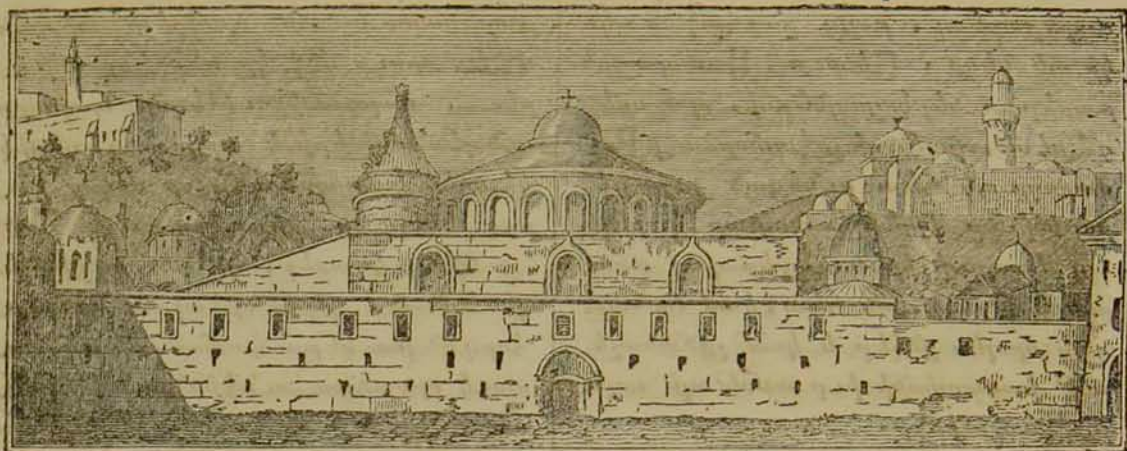

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏՄԵԻ
ԹԻՒ 8.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՕԳՈՍՏՈՍ 31.
1871.

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Ս Ա Մ Ա Ր Ա Յ Ի Ն ^(*)

ՕՐԻՆԱԿԱՆԻ հարցումը պատեհ առիթ մ'էր Յիսուսի Քրիստոսի համար՝ հռչակել մարդասիրութեան մեծ սկզբունքը և վսեմ ճշմարտութիւնը: Իայց ինչքան սքանչելի է երկնաւոր Վարդապետի ընտրած եղանակը սոյն պարագայիս մէջ: Աս կարող էր համառօտ խօսքով պատասխանել Օրինականին, բայց չը կամեցաւ այսպէս առնել, այլ սկսաւ պատմական օրինակ մի յառաջ բերել: Այլ սոյն պատմութեան համար յատկապէս օրինակ բերաւ մի Հրէայ և մի Սամարացի, և ոչ թէ ուրիշ երկու տարբեր աղբերէ երկու տարբեր անձինք: Հը-

րէան օրինակ բերաւ, որովհետեւ Հրէի հետ կը խօսէր. Սամարացին օրինակ բերաւ, որովհետեւ Հրէից և Սամարացւոյ մէջ սերնդական անհաշտ ատելութիւն կար, և բոլորովն ատուած պաշտութեան մէջ եւս հակադրելի էին, սերնդական ատելութիւնն օր աւուր աւելի կը զայրանար Հետեւապէս, Յիսուս Քրիստոս ոչ թէ լոկ երկու օտարազգիներ օրինակ բերաւ, այլ երկու հակառակորդներ, երկու անհաշտ թշնամիներ: Իայց այսչափը չէ միայն: Յիսուս Քրիստոս Սամարացւոյ և Հրէի վայրկենական պատմութեան մէջ կարող էր Հրէան բարերար ներկայացնել և Սամարացին

(*) Հարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 6.

բարերարեալ, բայց ընդհակառակն
կը տեսնենք: Յիսուս, Սամարացին
բարերար ներկայացնելով, պաշարեց
զՀրէան, որպէս զի չը համարձակի Սա-
մարացւոյն հետ ունեցած յարաբե-
րութիւնը ինքնիշխանաբար կտրել,
այլ կապուի իրեն բարերարող օտա-
րին և թշնամւոյն հետ, կամ ճանաչե-
լնա որպէս ընկեր և կամ չը ճանաչե-
լով՝ խոստովանի իւր ամսթալի տպե-
րախառութիւնը:

Այսքանն եւս բաւական էր մար-
դասիրութեան նպատակը բացատրե-
լու համար, բայց Յիսուս դարձեալ
գոհ չը լինիր, այլ իւր պատմութեան
մէջ յառաջ կը բերէ ուրիշ անձինք
եւս, որոնք թէ և Հրէայ, թէ և պաշ-
տօնեայ կրօնի, թէ և քահանայ և ներ-
կայացուցիչք ժողովրդեան, կ'անյնին
և կը թողուն իրենց համադրին և հայ-
րենակիցը առանց կարեկցելու: Իսկ
Սամարացին, ճանաչելով, և կսմ ա-
ռանց ճանաչելու՝ թէ վիրաւորեալն
Հրէայ է, կ'աճապարէ, կը վազէ դէպ
ի նա, ըստ որում մարդ է, կը տագ-
նալի և ամեն խնամք կը տանի, զոր
միայն եղբայրը եղբօրէն կարող էր
սպասել սոյն պարագայիս մէջ: Սեր
Փրկիչը կարճ և հարեանցի պատմու-
թեամբ գոհ չը լինիր, այլ մի առ մի
կը պատմէ Սամարացւոյ ցուցած իւր
նամքները: Եւ այնպէս կը պատկերա-
ցնէ բարերարութեան պարագանե-
րը, որ մարդ կարող չէ բնաւ առա-
ւել քան զայն բարերարութիւն ե-
րեւակայել այնպիսի դժուար հանգա-
մանքներու մէջ: Կամ աւելի պարզ
ասենք, Յիսուս՝ թուելով այն պարա-
գաները, ինչ որ մարդիկ կարող չեն ե-
րեւակայել, Սամարացւոյ օրինակաւ
կամի բարերարութե գերագոյն գա-
ղափար մի տալ: Եւ արդարեւ, Յի-
սուսի պատկերացուցած պատմութիւնը

բարերարութեան սքանչելի տիպար
մ'է, որուն մէջ կը տեսնենք ակնե-
րեւ, մարդասիրութեան պարտքը
այնպէս անթերի և այնքան գեղեցիկ
կերպիւ կատարուած, որ մարդ կա-
րող չէ երբեք երեւակայել:

Պէտք է ասել, որ Վեւտոցին և
քահանան, վիրաւորեալ ճանապար-
հորդէն խուսելու համար, մի այլ յա-
տուկ պատճառ ունէին՝ քան թէ ան-
տարբերութիւնը և անկարեկցութիւնը:
Այն աւաղակները, որոնք ճանապար-
հորդը վիրաւորած էին, կարելի է թէ
շատ հեռացած չէին նոյն տեղէն և
պատեհ ժամու կը սպասէին, որ եթէ
անցաւ որ մի կարեկցի վիրաւորելոյն
վրայ, իսկոյն յարձակին, կողոպտեն,
և իրենց ագահութիւնը նորանոր զու-
հերով յագեցնեն: Սնանաւոր որ
սոյն ճանապարհը, իւր մէջ յաճախ
պատահած մարդասպանութեանց հա-
մար, երկար ժամանակէն ՚ի վեր, ճա-
նապարհ արեան կը կոչուէր, և պատահար
մի չեղած ժամանակն իսկ՝ անցաւոր-
ները չէին վստահեր կանգ առնու-
լ: Բայց, պարտաւորութիւնը, թէ և
դժուար և վտանգաւոր, դարձեալ
պարտաւորութիւն է, և դժուար պար-
տաւորութիւն կատարող մարդն ա-
ւելի կը բաղմնապատէ իւր փառքը և
սրասիւր: Հետեւապէս, Սամարացին
վայելեց այս փառքը, զոր միւս երկու
ճանապարհորդքն ևս կարող էին վա-
րելը Սամարացին ոչ թէ միայն կանգ
կ'առնու վիրաւորեալը իւր գրաստի
վրայ դնելու համար, (եթէ միայն
այս լինէր նորա հոգացողութիւնը,
գուցէ աւելի մնասակար քան թէ
օգտակար լինէր վիրաւորելոյն, որոյ
կեանքը իւր արեան հետ կը հոսէր),
այլ վերքերը կը կապէ ու կը պատէ,
և ձէթ ու գինի կը հեղու վրան, զորս
բարեբաղդաբար պատրաստի ունէր:

Գուցէ անհաւան թուի ձէթ և գինի
պատրաստի ունենալն, բայց սոյն այս
անհաւանութիւնն է, որ աւելի գե-
ղեցկութիւն կուտայ սրտմութեա-
նը, վասն զի աւելի բացայտ կերպով
կը պատկերացնէ Սամարացւոյն հոգն
ու խնամքը և նորա քաջատրտութիւնը,
որով ամեն վտանգ կ'արհամարհէ սոյն
մարդասիրական բարի գործը կատա-
րելու համար: Սամարացին վիրաւորե-
ալը գրատտի վրայ կը դնէ և կը տա-
նի մի պանդոկ, և ոչ թէ լոկ պանդո-
կապետին կը յանձնէ, (որ իբրեւ
մարդ պարտական էր մնացած հոգսը
ինքը քաշել,) այլ կը դարմանէ և կը
հօկէ, որպէս զի կարեւոր խնամքնե-
րը չը զլացուին, և այս առթիւ գու-
ցէ երկար ժամանակ իսկ կը մնայ
պանդոկի մէջ: Եւ միթէ այս միայն:
Սամարացին կը թողու վիրաւորեալը,
բայց իսպառ չը բաժնուիր, նա կը
խոստանայ շարունակել իւր օգնու-
թիւնը մինչեւ վիրաւորելոյն կատա-
րեալ բժշկութիւնը, նա կը խոստա-
նայ ամեն ծախք վճարել: Ինչո՞ւ պան-
դոկոպետը կամ այլք իրենց վրայ չեն
առնուր յաջորդել Սամարացւոյն և
ինքնին կատարել ինչ որ նա կը խոս-
տանայ կատարել: Ոչ ապոքէն բա-
րեգործութեան գեղեցիկ դէպք մ'
է այս, որ իրենց կը ներկայանայ, ինչ
պէս ներկայացաւ Սամարացւոյն ճա-
նապարհին վրայ: Սթէ նոքա պար-
տական չէին վիրաւորելոյն օգնելու:
Սթէ Սամարացւոյն աւելի մերձա-
ւոր էր վիրաւորեալը քան թէ նոցա:
Կարող ենք ասել արդեօք, թէ այն
կողոպտեալ անձը կարողութեան տէր
չէր և միջոցներ չունէր իւր անձի բը-
ժշկութեան և պահպանութեան դար-
մանները հոգալու: Բարեգործ Սա-
մարացին ամենեւին չընկատէր այս
պարագաները: Եւ ամենեւին չու-

ղէր հարցախուզել և իւր բարերարե-
լոյն սիրտը խռովել: Եւ միայն կը
խորհի վիրաւորեալը դարմանել և բը-
ժշկել: Եւ յատուկ պարտաւորու-
թիւն կը համարի այս խնամակալու-
թիւնը և քանի որ սոյն պարտքը կա-
տարող պատրաստական և յօժարա-
կամ մարդ չը կայ, բնաւ չուղէր թու-
ղու և զանց առնել: Սթէ նը
կատելով որ վիրաւորեալը դարմանե-
լու համար իւր ներկայութիւնը այլ
եւս կարեւոր չէ, կ'երթայ ուրիշ պար-
տաւորութիւններ կատարել: Բայց
երթալէն առաջ կը վճարէ պանդոկա-
պետին, թէ՛ այն ծախքը, որ արդէն
եղած էր, և թէ՛ այն ինչ որ պիտի լի-
նէր, Բայց յայտնէ, կ'ասէ պանդո-
կապետին, «Ես ամէ և դարմանէ՛ սոյն
վիրաւորեալը, և եթէ իմ տուած դը-
րամէն աւելի ծախք ունենաս, լրիւ
կը հատուցանեմ իմ վերադարձին,
Բայց թէ կը յայտնէ՞ արդեօք վիրա-
ւորելոյն թէ ո՞վ է ինքն, և կամ թէ
յառաջ քան իւր ուղեւորին երախ-
տագիտութեան ցոյց մի կը տեսնե՞
վիրաւորելոյն կողմէն, Եւ մասին ա-
մենեւ ինչ ըրեսիր աստուածային պատ-
միչը և մենք եւս կարող չենք մեր
կողմէն բան մի ենթադրել:

Երկնաւոր Վարդապետը կարեւոր
պարագաները թուելով կամի հաս-
կացնել մեզ իւր պատմութեան հիմ-
նական գաղափարը և սկզբունքը: Սա-
մարացին և վիրաւորեալը կապուած
էին իրարու հետ միայն ձախորդու-
թեան և կարեկցութեան կապով:
Վիրաւորեալը միայն մարդ էր, և ոչ
թէ ազգակից, կամ եղբայր կամ քա-
ղաքակից Սամարացւոյն: Բայց Սա-
մարացին ամէն բան կը կատարէ, ինչ
որ կարելի է սպասել միայն ազգակցէ,
քաղաքակցէ և եղբորէ, թէ և սոյն
սակիւսութեան կատարումն իսկ շատ

անգամ չը տեսնուիր : Այսպէս կը պատասխանէ ահա մեր Տէրը Փարիսեցի օրինական վարդապետին , երբ արդար երեւելու յուսով կը հարցընէ . « Եւ ո՞վ է իմ ընկերս » : Բայց լաւ կը նկատէք , թէ ինչ եղանակաւ կը պատասխանէ մեր Փրկիչը : Օրինականը կը հարցնէ . « Ո՞վ է իմ ընկերս » : Իսկ երկնաւոր Վարդապետը միայն չը պատասխանէր , թէ քո ընկերն է ամեն մարդ , ով որ օգնութեանդ և ողորմութեանդ կարօտ է , ով որ քեզ բարի կը ցանկայ և բարի կ'առնէ : Սիւնի չը պատասխանէր թէ՛ աւաղակաց ձեռքն ընկած մարդոյ ընկերն նա էր , որ գթացաւ , կարեկցեցաւ և ամեն վտանգ յանձն առնելով խնամք տարաւ նորա բժշկութեան և պահպանութեան համար : Կարճ ասենք , միայն չը պատասխանէր թէ՛ տառապելոյն ընկերն իւր բարերարն է , և բարերարին ընկերը իւր բարերարեալը , այլ կամելով ամօթաւ հար առնել այն մարդիկը , որոնք կը խորհին և կը տագնապին թէ որո՞ւն արդեօք ընկեր անուն տան , կամելով ամուսնացնել այն մարդիկը , որոնք առաւել կուսակից կը փնտռեն քան թէ ընկեր և կը ջանան իրենց անձը չը մասնելով՝ ընկերասէր ձեւանալ . կամելով հասկացնել թէ՛ մինչդեռ իրենք կը դժուարին այլոց ձեռք կարկառել , այլք կը փութան և կը կանխեն ձեռք կարկառել , և առանց հետախուզելու իրենց երկիրը , իրենց աղքը , իրենց դաւանութիւնը , իրենց աղանդը , կը կարեկցին իբրեւ մարդ , կը բարերարեն իբրեւ եղբայր , կ'օգնեն իբրեւ աղգակից և բարիք կը զոհեն ու կը դարմանեն իբրեւ ընկեր . վերջապէս , կամելով ընկերսիրութեմ դաս տալ (Օրինակաւին և ամեն նեղ սիրաներուն՝ կը պատմէ Սամարաց

ւոյն առակը : Սեր Փրկիչը գողցես կամի ասել . « Դուք կը տարակուսիք , դուք կը յապաղէք , և ահա այլք առանց տարակուսելու և յապաղելու՝ կը կատարեն ինչ որ դուք եւս պարտական էիք կատարել : Դուք կը թրւէք , դուք կը հաշուէք , և մանրախոյզ կը լինիք , և ահա այլք կը յառաջեն առ ձեզ իրենց թաթաղուն և զեղուն ձեռքերով : Ինչպէս կը կարծէք , ընկեր են ձեզ նոքա , թէ ոչ , և կամ թէ՛ դուք ընկեր էք նոյա , թէ ոչ : Եթէ նոքա առանց կոչուելու առ ձեզ կը դիմեն , միթէ և դուք կարող չէք քայլ մ'առաջ երթալ առանց կոչուելու : Եթէ նոքա կը կանխեն քան զձեզ և քան զայլս , միթէ կարող չէք և դուք կանխել քան զնսսա և քան զամենայն մարդիկ :

Սիւնի դուք պարտական չէք սիրել ամենքը , որոնք մարդ կ'անուանին : Սիւնի մարդ անունը սուրբ չէ՝ ձեզ համար և չի՛հրաւիրէր արդէն ձեր համակրութիւնը , ձեր կարեկցութիւնը և անձնուիրութիւնը : Վերջապէս , միթէ ամեն մարդ ձեզ ընկեր չէ : Զբոնայ դու , ջանա՛ ուրացիր , եթէ կարող ես , որ Սամարացին քո ընկերդ չէ , որ կը վարուի քեզ հետ եղբայրաբար : Բայց ինչպէս կարող ես դու Սամարացւոյն ընկեր չը լինիլ , քանի որ նա քո ընկերն է :

Ո՛հ , որչափ գեղեցիկ է երկնաւոր Վարդապետի պատմած պատմութիւնը : Այս պատմութեանէն գեղեցիկագոյն պատմութիւն չը կայ , բայց միայն Փրկիչ իւր անձին յատուկ պատմութիւնը , որոյ նիւթը կամ առարկայն Սամարացին չէ , այլ նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս : Սամարացւոյն գեղեցիկ և սրտաշարժ պատմութիւն Փրկիչ պատմութեան մօտ տկար և անդօր առակ մ'է միայն : Այն ինքն Յիսուս

կարող չէր իւր պատմութենէն աւելի գեղեցիկ պատմութիւն գտնել կամ ստեղծանել : Պրիչի պատմութիւնը այնքան սքանչելի է, որ ամենայանգու գրն երեւակայութիւնն անգամ, իւր ամենաբարձր թախչներով կարող չէ Յիսուսի պատմութեան իրական բարձրութեանը հասնիլ : Այլ զարմանալին այս է ահա, որ Յիսուսի իրական պատմութիւնը մարդկային երեւակայութեան ամենավերին բարձրութենէն անգամ բարձրագոյն է :

Յիսուս ինքն Սամարացին է Արիքովի ճանապարհին վրայ : Վէրքերով ծածկուած մի մարդ (եւ, գուցէ իւրաքանչիւր որ) ընկած է ճանապարհին վրայ : Սարգիս կ'երթան, կ'անցնին առանց օգնելու, վասն զի սոյն ճանապարհին վրայ կանգնիլն վատանգաւոր է : Սա է ճանապարհ արեւմտեանը և վերաւորելոյն վրայ կարեկցութեան ակնարկ ձգելն անգամ երկիւղալի է և մահառիթ կարեկցողի կենացը : Իմաստուններն սպանին, մարգարէներն սպանին, կրտսերներն նաեւ ամեն մարդ, եթէ մարդասիրական կարեկցութեամբ կանգ առնու սոյն դժբաղդին օգնելու, որոյ արիւնը կը հոսի հաղարաւոր տեղերէ : Այլ տալիք և քահանայք անգամ, որոնք կարեկցելու յատուկ պաշտօն և պարտք ունէին, հաղարաւոր անգամ անցան, իրենց աչքերը յետ դարձնելով և երբէք վերաւորելոյն վրայ չը նայելով : Յիսուս Քրիստոս եկաւ, բայց ոչ թէ անցնելու՝ այլ յատկապէս վերաւորելոյն օգնելու համար : Աս գիտէր արդէն որ մահամերձ մի կայ, որուն կարեւոր են իւր խնամքները : Աս գիտէր, և զարմանալի չէ ուրեմն, որ իրեն հետ գինի և իւղ ունէր : Աս գիտէր, որ վերաւորեալ մի կայ իւր առջեւ : Արեւն ճանապարհն

խկապէս նորա ճանապարհն է : Աս իւր բանիւ իւղ և գինի կը հեղու վերքերուն վրայ : Իւղ՝ որ կը մեղմէ ու կը կակղէ. գինի՝ որ կը կազդուրէ և կը զօրացնէ : Աս գրաստի վրայ չը դնէր վերաւորեալը, և արդէն գրաստ չունի, այլ կը դնէ իւր ուսերուն վրայ, կամ, աւելի լաւ է ասել, կը դնէ իւր կուրծքին վրայ, կը գրկէ, կը փարի և սոյն արիւնաթաթաւ, վշտահար ու ողբահար զոհը, լեռնեբուն և ձորերու մէջէն, կը տանի պանդոկը :

Ամեն ծախք կը վճարէ, տմեն դարման կ'երաշխաւորէ, նաեւ կը խորհի ու կը հոգայ ապագայի համար, իւր երթալէն զինի իւր Հոգին պիտի հսկէ նորոգ ապաքինելոյն վրայ : Բայց, եղբարք, ինչե՞ր կան տակաւին աւելցընելու, որպէս զի առակը համապատասխանէ իրականութեան : Պէտք էր որ Սամարացին թագաւոր լինէր կամ ժառանգ թագաւորի : Պէտք էր որ նա իւր փառաց մէջէն լսէր թուառին աղաղակը ամայի ճանապարհի մահաշուկ մթութեան խորքէն, Պէտք էր, որ սոյն գերեզմանական տիւուր աղաղակով ճանաչէր նա իւր ապերախտ թշնամւոյն ձայնը : Պէտք էր որ նախատեսէր նա իւր մահը, ոչ իբրեւ պատահար, այլ իբրեւ վարձ իւր մարդասիրական գործոյն : Պէտք էր, որ այս գործը կատարելու համար՝ անօգնական և անթիկ նապահ լծանէր նա ի գիշերի այն տեղը, ուր վիշտ ու չարչարանք զինքը կը կոչէին : Վերջապէս, պէտք էր, որ նա, ի լուծմն իւր անհուն սիրոյ և մարդկային սոսկալի ատելութեան, մահուան ակնկալէր և մահը այն մարդոյ ձեռքէն ընդունէր, զոր փրկել կը փութար : Ահ, մեր ամեն ջանքերը ունայն են, առակը ան

զոր է այս ամենը բացատրելու . խօսքը և երեւակոյցութիւնը կը գալարին և տեղի կուտան իրականութեան առջեւ : Թողո՞ւնք ուրեմն առակը , թողո՞ւնք ստուերը և պատմենք Յիսուսի Քրիստոսի կեանքը և մահը , որ իջաւ խաղաղութեան և փառաց բարձունքէն , եկաւ միանալու մարդկային բնութեան հետ և ամեն չարչարանք կրելու իւր անձին մէջ : Բնութենէն իւր անմեղ գլխոյն վրայ Աստուծոյ բարկութեան և ցասման ամեն նետերը : Եկաւ ճշմարտութիւն խօսելու՝ ոչ միայն վտանգներէն չ'երկնելով , այլ և իւր կեանքը գրաւական դնելով ճշմարտութեան համար : Հալածուեցաւ , չարչարուեցաւ և ի խաչ բարձրացաւ նոցա համար , զորս կը սիրէր : Այսով բանիւ , եթէ համեմատենք՝ թէ ի՞նչ էր նա երկնքի մէջ , և ի՞նչ եղաւ երկրի վրայ . եթէ կշռենք՝ թէ ի՞նչ բանի արժանի էր նա մարդկանց կողմէն և ի՞նչ ընկալաւ , կը տեսնենք անձնութեան իրութեան և սիրոյ անհուն տիպար մի , զոր ոչ միայն կարեն չափել և ոչ լեզուք և բանք կարեն նկարագրել :

Այո , սիրելի եղբայրք , այլք խօսած էին կանխաւ , և Յիսուս Քրիստոս ամենէն լաւ խօսեցաւ և բացատրեց՝ ի՞նչ է ընկերս և ի՞նչ է սիրելի : Բայց , կարո՞ղ են արդեօք կանխատեսներու այնքան խօսքերը և ճառերը , նաեւ (ներեցէք ինձ ասել) կարո՞ղ են նոյն իսկ Յիսուսի խօսքերը համեմատել այն կենդանի պերճախօսութեան հետ , այն ամենազգեցիկ բարբառոյն հետ , զոր խօսեցաւ Յիսուս կենօք և մահուամբ , կենօք , որ արդէն մահ էր , և մահուամբ , որ էր մահ խաչի : Այն թէ Յովհաննէս Առաքեալն , իրաւունք չունէր ասելու . « Աստուծոյ դիտացոյցը զէնն Աստուծոյ , զի նա

եղ զանձն իւր վտան մեր » : Ա . Յովհ . 9 . 16 :

Ոչ թէ սահման և մեկնութիւն , ոչ թէ դատողութիւն և փաստաբանութիւն , այլ գործ կը տեսնենք այս տեղ և իրականութիւն — Յիսուս եղբայրս ի՞նչ վասն մեր : Կամք իմանալ թէ ի՞նչ է մարդասիրութիւնն : Եւ ճշտ պատասխան , « Յիսուս եղբայրս զանձն իւր կեանքը մեր ամենուս համար , այսինքն օտարաց և թշնամաց համար : Եթէ ասէք՝ թէ Յիսուս աւելի մօտ էր մարդոյն , քան թէ նոյն ինքն մարդն՝ իւր պատկերակից մարդոյն : Եթէ ասէք՝ թէ Յիսուս առաւել պարտաւորեալ էր առ մարդ , քան թէ մարդն՝ առ մարդ : Եթէ ասէք՝ թէ Յիսուս իւր անձն նուիրելով՝ այնքան չ'գերբնական չէր գործն , որչափ եթէ մարդ իւր անձն նուիրէր մարդոյ համար : Եթէ ասէք՝ թէ Յիսուսի համար աւելի բնական էր մարդկային անարգ և նուազ բնութեան հետ միանալ , քան թէ մեղ համար՝ մեր թշուառութիւն և գերութեան ընկերակիցներու հետ : Եթէ այսպիսի կարծիք ունիք , այն ժամանակ աւելորդ է մեղ խօսիլ : Բայց , իմացէք , որ ըստ ձեր ենթադրութեան , այն ժամանակ , Յիսուս ոչ երկնքէն յերկիր իջած կը լինի , ոչ իւր աստուածային մարդասիրութիւնը ցուցած կը լինի , ոչ խաղաղութիւն բերած կը լինի մարդկանց և ոչ ինքն մարդկութեան Փրկիչ կը լինի : Կարճ ասենք , աստուածային անհուն գթութեան և անսահման զոհողութեան պատմութիւնը կը լինի միայն լի գիւտ հնարից և երազ ցնորից : Այն այն մարդկանցը , որոնք այսպէս կ'ենթադրեն և այսպէս կ'երազեն : Բայց եթէ կը հաւատարմութեամբ , որ Յիսուս Քրիստոս էր և ա-

բոր ամեն բան, ինչ որ կը պատմենք
[Էւտարանին համեմատ. միով բա-
նիւ, եթէ քրիստոնեայ էք դուք, հաս-
տատ իմացէք, որ այն Սէրը, որ մար-
դացաւ՝ մարդիկը փրկելու համար,
և սիրեց մարդիկը իբրեւ մարդ, այն-
պիսի կնիք մի դրոշմեց նոցա ճակտին
վրայ, զոր երբէք կարող չէք դուք
ջնջել:

Իմացէք, որ այն արարածը, որուն
համար լստուած չը խնայեց իւր Սի-
ածին Որդին, այն արարածը սուրբ
եղած է ձեզ համար: Իմացէք, որ ե-
թէ նոյն արարածին զանաք ձեր սէ-
րը, նախ լստուծոյ կը զանաք, որ
սիրեց և պատուիրեց սիրել: Իմացէք
որ ձեր երախտագիտութեան ցոյցե-
րը կարող չեն երկինք բարձրանալ առ
լստուած, որ անկարօտ է շնորհակա-
լութեան. այլ պէտք է որ ձեր երախ-
տագիտութիւնը իջանի և ծաւալի
ձեր շուրջը, և եթէ հնար է, զեղա-
նի ամենուն վրայ առ հասարակ, զորս
Որդին (լստուծոյ) բաղմաչարչարն Յի-
սուս որոնեց, սիրեց և օրհնեց: Իսկ
կարող չէք խտրել. վասն զի Յիսուս
չխտրեց. կարող չէք չհամարել ընկեր,
զոր նա ընկեր համարեց: Որո՞ն հա-
մար կ'աղօթէր Փրկիչն, և զով կը սի-
րէր: Որո՞ն վրայ կուլար և կ'արտա-
սուէր: Որո՞ն համար արիւնը ոլուն
ողուն կը հոսէր իբրեւ քրտինք նորա
մարմնէն: Որո՞ն համար կայլակ կայ-
լակ կ'իջանէր արիւնը խաչի վրայ նո-
րա վիրաւոր անդամներէն: Եւ խոր-
հած էք արդեօք այս բանիս վրայ:
Նա, որ ծովերով և ցամաքներով
բաժնուած էր մարդկութենէն. նա,
որ դարերով բաժնուած էր անցեալ
և ապագայ սերունդներէն, նա պատ-
կերացուցած ամբողջած ունէր իւր
խորհրդոց մէջ ամեն ժամանակաց և
ամեն տեղեաց մարդկութիւնը: Հա-

մօրէն մարդկութիւնը կ'ապրէր նո-
րա սրտին մէջ իբրեւ մի մարդ: Նա
կը սիրէր անցելոյն մէջ ամենքը, որոնք
ճարդ անունը կը կրէին. կը սիրէր ա-
պագային մէջ ամենքը, որոնք նոյն ա-
նունը պիտի կրէին: Նա, սիրելու
համար՝ կարօտութիւն չունէր որո-
շել և ճանաչել զձեզ: Նորա սէրը յա-
ռաջ էր քան զձեզ: Չեր ծնած վայր-
կենին պիտի տեսնէիք որ նա կըսպա-
սէ ձեզ՝ փրկելու համար: Նա յա-
ռաջագոյն կը վշտակցէր ձեզ, նա յա-
ռաջագոյն կ'ողբար ձեր մեղաց հա-
մար և կ'աշխատէր ձեզ հետ, փրկ-
կութեան մէջ վերածնելու համար:
Ի՞նչ հարկ կար առանձնակի զձեզ
ճանաչելու. քանի որ կը սիրէր նա
զձեզ իբրեւ մարդիկ և ոչ իբրեւ ան-
հասներ: Այո, մարդն էր, զոր կը
սիրէր մարդասէրն Յիսուս: Այլ թէ
այս ինչ կամ այն ինչ երկրի մարդը,
ոչ թէ անցելոյն կամ ապագայի մար-
դը, ոչ թէ աւելի ծանօթ քան թէ
անծանօթ մարդը, այլ իսկապէս մար-
դը, որ ամեն տեղ հաւասար է յաչս
Յիսուսի՝ Բրիստոսի, հաւասար է
ծագմամբ, հաւասար է անկմամբ,
հաւասար է վշտակրութեամբ, հա-
ւասար է փառօք: Ար սիրան է որ չը
գողար այս մտածմունքներուն վրայ:
Այլ թէ չը զարթնուր մեր բարոյական
թշուառութեան մէջ մարդկային ըն-
կերականութեան և հաղորդակցու-
թեան անհիւ ու սրտաշարժ բնազ-
դումը: Այլ թէ չէ՞ք զգար, որ մենք
սոյն մեծ մարմնոյն — մարդկութեան —
անդամներն ենք: Չէ՞ք զգար ար-
դեօք ինչպէս նորա վիշտը, նոյնպէս
և մերը, չէ՞ք զգար արդեօք, որ մենք
պատասխանատու ենք ինչպէս անձ
նական, նոյնպէս և հանրական չար-
եաց և աղէտից համար: Չէ՞ք զգար
և չէ՞ք իմանար արդեօք, որ մենք

պարտաւոր ենք գրկել համօրէն մարդ-
կութիւնը մեր սիրոյ մէջ, մեր ազօ-
թից մէջ, և պարտինք կրել, իւրաքան-
չիւրս ըստ մեր կարողութեան: «Մար-
կային ազգի աշխիւ բեռնն ինչպէս կ'առէր
երբեմն պերճախօս ոմն սրբանուէր:

Ես գիտեմ և կը վկայեմ, որ սոյն
զգացումը ամենեւին օտարոտի չէ
մարդոյ համար, և երբ Յիսուսի ան-
ձին մէջ օրինակը կը պատկերացնենք,
ապահով ենք որ անշուշտ նոյն զգա-
ցումը կը զարթնու ձեր մէջ, եթէ
թմրած է: Բայց ինչքան անզօր է ը-
փաթ և յոգդող զգացումը այն գը-
րական և վսեմ պարտաւորութեան
առջեւ, զոր Յիսուսի Վրիստոսի մար-
դասիրութիւնը ստեղծեց և սահմա-
նեց իւրաքանչիւրիս համար: Վրիս-
տոնեայք, նայեցէք այն արիւննոտ ճա-
նապարհին վրայ, ուստի եկաւ անց-
նելու մեր Տէրը: Հետեւեցէք Յի-
սուսին մենչեւ ճանապարհի այն սոս-
կալի եզրը, ուր կը մեռնի ոչ թէ
մարդը, այլ մարդկութիւնը, Եւայե-
ցէք, զննեցէք մինչ ի կատարած՝ Յի-
սուսի անհուն մարդասիրութեան գոր-
ծը: Վրիստոնեայք, Վրիստոսի օրի-
նակը հաղարաւոր վերաւորներ ձեր
գիրկը կը ձգէ, որոնք յար և նման են
Երեքսով ճանապարհի վերաւորներն:
Եւ ձեզ կը յանձնէ համօրէն մարդ-
կութիւնը և իւրաքանչիւր որ կոչուած
է նոյն մարդկութիւնը սիրելու: Ե-
մեն քրիստոնեայ ամեն մարդոյ կը
պատկանի, և թէպէտ ունի յատուկ
պարտաւորութիւններ, որ ամենուն
չեն վերաբերի, բայց սիրոյ պարտա-
ւորութեամբ կապուած է ամենուն
հետ: Վրիստոնեայ չէ նա և ճանա-
չած չէ զՅիսուս Վրիստոս, ով որ
զուրկ և օտար է մարդասիրութեան
զգացումին, և որուն համար սով-
րական չէ նոյն զգացումն: Վրիստո-

նեայն պարտական է ոչ թէ հատ հատ
սիրել մարդկութեան անդամները,
զորս զէպքերը և պարագաները կը
մօտեցնեն իրեն, այլ պարտական է
սիրել մարդկութիւնը Յիսուսի Վր-
րիստոսի նման: Եւս է ճշմարիտ Վր-
րիստոնեութեան նշանը և փառքը:

Բայց մի գուցէ կարծուի թէ մենք
կը շփոթենք մարդկութեան սիրոյն
հետ մեր յատուկ ցեղի այն անմիտ
պաշտումը, այն մարդկային ամբար-
տաւանութեամբ ամբարտաւիր, որ մարդ-
կութիւնը ցնորական անհատ համա-
րելով, անհատներու գոյութիւնը
ժխտելով՝ առանց իրարու հետ միա-
յրնելու, և անորոշ ու անկոպար մը-
տածութեամբ երկրորդ Վաբեւնի
կամ խառնակութեան դորձաւորներ
երազելով, կը ձգտի նորոգել վերը-
տին լեզուաց խառնակութեան հը-
րաշքը: Այլ գուցէ կարծուի, թէ
մենք կ'ուզենք շփոթել մարդասիրու-
թեան հետ այն մոլի տենչանքը, այն
ցեղական միակերպութեան շարքեալ
պատրանքը, որով ոմն Համա-Վեր-
մանական և ոմն Համա-Սլաւեան
պատրուակաւ կը ձգտին հարիւրա-
ւոր լեզուներու եւ ժողովուրդնե-
րու գոյութիւնն խառնել շփոթել
ի մի ձուլել, եւ աշխարհակալու-
թեան թմբուկ հարկանելու ժա-
մանակ՝ ջանալ հաւատացնել մարդ-
կանց, թէ մարդասիրութեան ոգւով
կը վառին և կը շարժին: Վաւ լի-
ցի մեղքալուրդները այս ցեղապաշտա-
կան կամ աւելի ըստ է աւել ցեղա-
կործան մոլութեան այլանդակ ցը-
նորքները: Անք մարդասիրութիւնը
Յիսուսի օրինակէն կ'առնունք: Յի-
սուսի Վրիստոսի սիրել հրամայած
մարդկութիւնը՝ մարդիկն են և ոչ
թէ վերացականութիւն: Սարդիկն
են, զոր սիրեց նա, և մարդիկն են,

գործ եկաւ փրկելու : Մարդիկ փրկուածեան անմիջական առարկայ են կամ ենթակայ և ոչ թէ գործիք : Սուտ է ամեն փրկութիւն , որոյ առարկայն մարդը չէ : Բնկերական յառաջագիմութիւնը Յիսուսի Քրիստոսի փրկագործութեան վերջին նըստատակն է միայն , և այս բնկերակա նութիւնը անհատներէ կը կազմի և ոչ թէ վերացականութենէ : Անհատները յատուկ անհատական արժանաւորութիւն ունին : Այդքա կ'ապրին ինքնին , կ'ապրին Աստուծոյ անմիջական իշխանութեան տակ : Այդքա լոկ գործակատարք կամ պատուանդանք չեն հաւաքական յառաջագիմութե , որ նշան է միայն անհատական յառաջագիմութեան : Յիսուս եկած է ոչ թէ վերացական բնկերականութիւնը փրկելու , և ոչ թէ բնկերականութիւնըն է որ երկինքը պիտի տեղափոխի և կամ պիտի պսակուի ընտրելոց անթառամ պսակով , այլ անհատները : Մարդկութիւնն իրական մարմին մի կը կազմէ ինքնին Աստուծոյ խորհրդեան եւ նպատակին համեմատ և կը պատերազմի , թէ և յանգէտս , նոյն նպատակը կատարելու համար⁽¹⁾ :

(1) Մարդկութիւնը , այն իմաստով , կարող ենք իրրեւ մի մարդ համարել . վասն զի , մինչդեռ ամեն կենդանի իւր տեսակին մէջ նոր սկսող մ'է՝ ամեն նկատմամբ , մարդն այնպէս չէ , նա ոչ թէ նոր կըստի , այլ կը շարունակէ մարդկութեան գործը , Նա կը ժառանգէ ամեն դարուց ժառանգութիւն : Նա համայն մարդկային ազգի զաւակն է : Ի սկզբանէ անտի մինչեւ ցայսօր ինչ որ կ'ըջ հազարաւոր պատճառներէ և հազարաւոր անձինքներէ յառաջացած են , Անբնկերական մարդը , թէ ժամանակի մէջ և թէ տարածութեան , ճշմարիտ մարդ չէ : Սաստիկ և յարատեւ առանձնութիւնը կ'անասնայնէ զմարդ և անասունն աւելի կը ստորացնէ , որովհետեւ մարդը չունի անասնոյ անփոփոխ բնազդում , այլ միայն տկար բանականութիւն , որ շուտով կը խաբխաի և կը չքանայ : Ուրեմն անհրաժեշտ է մարդկութենէն արտաքույ մարդոյ գաղափար յղանալ , վասն զի մարդը անգոյ է առանց

Պէտք է միանալ , պէտք է ջանալ ի սէր մարդկութեան և ի փառս Աստուծոյ , սոյն անհատ նպատակի կատարման համար : Մարդկութիւնը կը չարչարի և կը հառաչէ , պէտք է գոնէ չարչարիլ և հառաչել նորահետ , պէտք է աղօթել նորահամար , պէտք է վշտակցիլ այն երկանցը , որ կը տագնապէ , կ'ալեկոծէ և կը կտրատէ նորահարգանդը : Նա կը ցաւի , նա կ'երկնէ , և պէտք է որ ծնանի Աստուծոյ համար նոր աշխարհ և յառաջեցնէ այն վայրկեանը , յորում ամեն մարմին ծունը պիտի կրկնէ Յիսուսի առջեւ , և ամեն լեզու պիտի պարտաւորի մարդարէանալու և խոստովանելու , որ նա է Յիսուս Քրիստոս ի փառս Աստուծոյ Հօր :

Բայց մարդկութիւնը կ'աշխատի մարդկանց համար , և եթէ աջակցիք դուք մարդկութեանը , իմացէք , որ դարձեալ մարդկանց համար է , որ կ'աշխատիք : Վասն զի մարդիկն են , զորս Յիսուս հրամայեց ձեզ սիրել :

Քրիստոնեայք , եթէ դուք ճանաչեցիք և իմացաք Յիսուսի սէրը , եթէ ձեր սիրտը Յիսուսին նուիրած էք , եթէ դուք նորա գործունքն ունիք , եթէ վառուած է ձեր մէջ մարդկային եղբայրութեան սուրբ բղ

մարդկութեան : Մարդ մը երեւակայել իւր ցեղի բոլոր կատարելութեամբ՝ երեւակայութեան ցնորք է . վասն զի մարդկութեամբ է , որ մարդը մարդ է : Բայց այնպէս չէ միւս կենդանեաց նկատմամբ : Նոքա չունին մարդկային ցեղին սեպհական համեմատութիւնը կամ համեմատարարութիւնը : Սակայն զարմանալին այս է , որ ինչպէս ճշմարիտ բնկերականութիւնը , նոյնպէս և կատարեալ անհատականութիւնը միմիայն մարդկային ցեղին սեպհական է : Միթէ զարմանալի չէ , որ Աստուծոյ համբոյն արարածոց մէջ միայն մարդն է , որ իւր տեսակին հետ միանալով կը հասնի կատարելութեան , և դարձեալ մարդն է , որուն մէջ իրապէս կ'երևի զգացումն ալաւտութեան , բարոյականութեան և գիտակցութիւն իւր էութեան :

գայումը, որ շինած էր մեզօք, ինչպէս և շինած էր Բաղարուֆի հետ ունեցած ձեր հաղորդակցութեան հուրը. եթէ դուք վերածնած էք իսկապէս, անշուշտ կը մասնակցիք փրկութեան մեծ գործոյն, կը շարունակէք զայն Փրկչի անուամբ, կը հետեւիք նորա օրինակին, կը դիմէք, կը թռանիք դէպ ՚ի Լըրիքովն ճանապարհը, կ'ընթանաք Փրկչի հետքերով, կ'օգնէք ամեն ազգի ամեն յեղին և ամեն լեզուի վերաւորներուն, և ուրիշ փոխարէն չէք պահանջեր ձեր սիրոյն համար, բայց միայն սիրել, միշտ սիրել, և աւելի սիրել. վասն զի սիրելէն կըսկսի մարդոյ երջանկութիւնը, և ուր որ շատ կը սիրէ, շատ կը վարձատրուի:

ՍՈՒՐԲ ՏԵՂԵԱՅ ԽՆԴԻՐԸ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 7.)

Մինչդեռ Սրբազան Պատրիարքը հանդերձ համայն իւր Միտրանութեամբ սուրբ Յակովբայ և սուրբ Փրկչայ Հայոց սեպհական վանքերուն անցեալ տարուան անցքերը յիշելով և քանիցս անգամ Բ. Դուռը թէ սուրբ Լըրուսաղէմէն և թէ Պօլիս ազգային Վարչութեան կողմէն առնուած խնդիրներուն պատասխանին կը սպասէին ակնդէտ, նրա Փրկչայ վանքին մէջ Վատինաց պատարագ ընելու օրն հասաւ Սոյիս 17, յերկրորդ աւուր Պէնտէկոստէի: Բանի որ այն օրը կը մօտիկնար, այնքան ալ Վատին միաբաւնութեան և իւր ժողովրդեան կողմէն շշուկները կը շատնար: Վասն զի սպասուած փրկարար հրամանները ուշա-

ցաւ և սուրբ Բաղարուֆ Վսեմ. Սուրբառութիւն Վլի պէյն ալ նոր եկած ըլլալով անցեալ տարուան անցքերուն բոլորովին անմանօթ էր, ուստի հարկ եղաւ Սրբազան Պատրիարքին, նորին Վսեմութեան քով երթալ թէ օրերուն մօտիկնալը և թէ մինչեւ ցարդ տրուած խնդիրներուն պատասխաններուն ուշանալուն պատճառն իմանալ, և հարցնել թէ արդեօք ինքը լիովին տեղեկութիւն ունի՞ այս գործերուն վրայօք: Նորին Վսեմութիւնն պատասխանեց թէ, քանի որ ինքն նրա Բաղարը եկած է, նոյն գործերուն վերաբերեալ հրամաններ երբէք եկած չեն, և ոչ ինքն այդ գործերուն եղելութեանը վրայօք տեղեկութիւն ունի: «Պօլիս եղած ժամանակս, յաւելցուց նա, հարեւանցի լսեցի, բայց և այնպէս կատարեալ տեղեկութիւն ունիմ՝ ըսել չէ այդ: Աստի թէ և ես կ'ուզէի յատուկ այդ գործին համար ձեր հետ խօսիլ, և տեղն ՚ի տեղն իմանալ, ալ կը կարծէի որ դեռ բաւաւ կան օր կ'ուզէ Վատինաց պատարագ զելուն, իսկ քանի որ օրերը մօտիկցած են, ուրեմն խնդրեմ որ օրինաւոր կերպիւ եղելութիւնը ինձ ճիշտ իմացընես ինչպէս սկսուին, և հիմոյ որ կէտին եկած հասած ըլլալը»:

Բոտ խնդրանաց Վսեմ. Սուրբառութիւն Պէյնն պատմեց Սրբազան Պատրիարքն մի ըստ միով նրա ժամանակէն մնալն, դատին ինչպէս սկսուիլը, ետքէն պատահած պատահարներն, անցեալ տարի Բ. Դրան հրամանաւ սուրբ Բաղարս եկած Վսեմ. Վլի փաշային և Միւնիքէֆէնտին և Վամասկոսի Վաղղիոյ Հիւսիսներուն ներկայութեամբ այս խնդիրներուն յուղուիլն ըստ կարգի ինչպէս որ պատմուեցաւ մինչեւ հիմոյ Սոյն հանդիսին միջոցաւ, և այս քըն-